

Parengė:
Doc. Z. Atkočiūnienė
Asist. S. Ramanauskienė

MOKSLO TIRIAMŲJŲ DARBŲ RENGIMO METODINIAI NURODYMAI

METODAI IR PAGRINDINĖS SAMPRATOS

Mokslines veiklos tyrinėjimo ar pažinimo būdas vadinamas **metodu**. Apibūdinant tyrimo metodą, galima teigti, jog, tai-tam tikrų praktinių arba pažintinių rezultatų gavimo būdas, taikant įvairias priemones. Kiekviena mokslo sritis, o tuo labiau kryptis, turi savus tyrimo metodus, tačiau yra ir bendrų tyrimo metodų (eksperimentas, matematinė statistika, teorinės analizės ir apibendrinimo ir kt.).

Prieš pradėdant mokslinį darbą, būtina gerai apgalvoti ir pasirinkti mokslines veiklos metodologiją. Kiekviename konkrečiame tyrime reikėtų apsiriboti tuo, jog visų pirma svarbu išskirti ir apibrėžti tyrimo koncepciją, t.y. pagrindinę idėją ir tuos pagrindinius teorinius teiginius, kuriais remiantis buvo sumanytas tyrimas. Ir korektiškai nusakyti tyrimo metodus, nes, paprasčiausiai tariant, **metodologija** gali būti suprantama ir kaip tyrimo metodo panaudojimo logika, t.y. nurodanti, kuo būtent pagrįstas kurio nors metodo pasirinkimas.

Empirinis tyrimas – tai reikalingos informacijos gavimas, esant kontaktui tarp tyrėjo ir tiriamo objekto. Yra du pagrindiniai empirinio tyrimo metodai – stebėjimas ir eksperimentas.

Stebėjimas – toks pirminės informacijos rinkimo metodas, kuris pasireiškia iš anksto suplanuotu ir sistemingu faktų, kuriuos galima kontroliuoti ir tikrinti, suvokimu ir registracija. Atlikdamas stebėjimą tyrėjas nežino atsakymo į keliamą klausimą. Tuo tarpu **eksperimente** galimas atsakymas į keliamą klausimą dažnai suformuluojamas hipotezėje. Eksperimentas grindžiamas tiriamų grupių palyginimu, kai vienai iš jų daromas skirtingas poveikis arba kai tiriamosios grupės nevienodai veikiamos.

Duomenys tampa prasmingi tik tada, kai lyginami su kitais duomenimis arba su tam tikra teorija. Dauguma duomenų statistiškai sugrupuojami pagal kurią nors teoriją. Taip apibendrinti duomenys vadinami **antriniais** (pvz., vidurkiai, dažniniai rodikliai, koreliacijos ryšiai ir kt.).

Kiekviena mokslo sritis ir kryptis turi bendruosius ir savitus tyrimo metodus. Rengiant mokslo tiriamąjį darbą (MTD) reikia argumentuotai pasirinkti tyrimui tinkamų įvairių disciplinų (sisteminės analizės, vadybos, sociologijos ir kt.) metodus.

Tyrimuose (ypač ruošiant pirmąjį MTD) plačiai naudojamas **metaanalizės metodas**. Tai toks tyrimo būdas, kai iš daugelio kitų tyrėjų duomenų nagrinėjimo daromos naujo lygmens išvados, kurių nepadarė ar negalėjo padaryti minėti autoriai todėl, kad jiems dar nebuvo žinomi kitų tyrėjų gauti rezultatai.

Hipotezė – tai iš literatūros ir faktinės medžiagos preliminarių apibendrinimų formuluojama (sukuriama) mokslinė prielaida arba mokslinis spėjimas, kuriuo bandoma nusakyti numatytus tirti nežinomus reiškinius, jų priežastinius ryšius ir kt. Remiantis hipoteze, apibrėžiama tyrimo koncepcija (pagrindinė idėja), konkretizuojamos tyrimų kryptys bei pasirenkami reikalingi tyrimo metodai. Taigi hipotezė yra mokslinio pažinimo forma, išreiškianti moksliskai pagrįstus, tačiau dar nepatvirtintus ir nepatvirtintus naujus dėsningumus, priežastinius ryšius, objektus ir jų struktūras bei

savybes. Hipotezę visada reikia patvirtinti tyrimais. Hipotezė gali būti patvirtinta ar paneigta. Hipotezės paneigimas tyrimų būdu taip pat yra mokslinis rezultatas.

Pastebėtina, kad hipotezės nėra tiesiogiai išvedamos iš faktų, o sukuriamos remiantis faktais.

Hipotezės gali būti aprašomosios ir aiškinamosios. Aprašomosios hipotezės nagrinėja galimus reiškinių ryšius. Jomis siekiama atsakyti į klausimą „kaip?“. Aiškinamosios hipotezės nagrinėja minėtus ryšius sąlygojančias priežastis – jomis bandoma atsakyti į klausimą „kodėl“.

MOKSLINIO TYRIMO PROCESAS

Mokslinio tyrimo procesas yra sudėtingas ir nevienalytis. Jame galima išskirti tokius etapus, kaip tyrimo planavimą, problemos ir hipotezes formulavimą, tyrimo procedūros parinkimą, empirinio tyrimo etapą, statistinį ir teorinį gautosios medžiagos apdorojimą, rezultatų praktinį pritaikymą.

Norint atlikti kokį nors tyrimą, būtina tam tikrų žinių. Visų pirma reikia išsiaiškinti, koks yra tyrimo tikslas, kam jis skirtas ir ko iš jo tikimasi. Kaip žinia, pagrindinis mokslinių tyrimų tikslas- gauti naujos informacijos apie tuos procesus ar reiškinius, kuriais remiasi tyrimas juos koreguoti valdyti, prognozuoti arba praktiškai pritaikyti. Rašant mokslo tiriamąjį darbą reikėtų vadovautis *mokslo tiriamojo darbo logika*:

- temos pasirinkimas ir tiriamosios problemos formulavimas;
- pirminis susipažinimas su šaltiniais ir literatūra;
- tyrimo preliminaraus plano sudarymas;
- svarbiausio tiriamojo teiginio formulavimas;
- empirinės medžiagos rinkimas bei kaupimas;
- duomenų bei sukauptos medžiagos analizė;
- darbo išvadų bei rekomendacijų formulavimas.

MOKSLINIO TYRIMO DARBAMS KELIAMI REIKALAVIMAI

MTD gali būti praktinio (taikomojo), teorinio ir istorinio-apžvalginio pobūdžio.

Praktinio (taikomojo) pobūdžio darbuose turi būti:

1. Apibūdinti nagrinėjamos problemos teoriniai aspektai (pripažintos teorijos, metodikos, diskusiniai bei probleminiai klausimai, apžvelgti Lietuvoje ir užsienyje atlikti svarbiausi darbai);
2. Remiantis antrinės ir pirminės informacijos duomenimis, naudojant šiuolaikinius metodus išanalizuota esama situacija;
3. Remiantis atlikta analize, pateikti siūlymai, rekomendacijos, prognozės, projektai.

Teorinio pobūdžio darbuose turi būti:

1. Remiantis plačia, naujausia literatūra, apžvelgti nagrinėjama tema pasaulyje atlikti svarbiausi darbai, ypatingą dėmesį skiriant, skirtingoms teorinėms koncepcijoms, probleminiams, diskusiniams klausimams; apžvelgiama dabartinė srities būklė;
2. Remiantis atlikta literatūros apžvalga, pateiktas teorinių koncepcijų ir atskirų teiginių įvertinimas bei pareikšta sava argumentuota nuomonė;
3. Aptartos nagrinėjamos problemos teorinių teiginių, metodikų, rekomendacijų ir pan. taikymo galimybės praktikoje.

Istorinio-apžvalginio pobūdžio darbuose turi būti:

1. Pateikta nagrinėjamo reiškinių raida Lietuvoje (Baltijos šalyse, Europoje, išsivysčiusiose šalyse, pasaulyje) ir išanalizuotos įvykusių bei vykstančių pokyčių priežastys, juos sąlygojantys veiksniai;
2. Suformuluotos apibendrinančios išvados;
3. Pateikta nagrinėjamo reiškinių raidos perspektyva, prognozė.

Visuose darbuose turi būti:

1. Atskleistas nagrinėjamos problemos (temos) aktualumas, jos reikšmė atitinkamos mokslo ar verslo srities teorijai ir praktikai;
2. Įvertinta problemos (temos) išnagrinėjimo situacija bei atlikti darbai Lietuvoje;
3. Aiškiai apibrėžtas MTD tikslas ir uždaviniai;
4. Surinkta pakankama medžiaga ir duomenys, leidžiantys tinkamai išnagrinėti pasirinkta temą;
5. Pasiiektas iškeltas MTD tikslas ir išspręsti numatyti uždaviniai;
6. Prisilaikyta šiuose nurodymuose pateiktų reikalavimų dėl darbo apimties, jo techninio įforminimo ir literatūros bei šaltinių sąrašo sudarymo tvarkos.

Referatas

Referatas yra skirtas teorinei problemai nagrinėti. Referate yra pateikiama įvairių mokslininkų nuomone apie tiriamą problemą. Studentas susistemina įvairias mokslines teorijas tiriamu klausimu ir pateikia savo vertinimą dėl teorijų taikymo tinkamumo.

Jo tikslas – studijuojamo dalyko atskirų temų gilesnės studijos, ugdyti sugebėjimą tinkamai dirbti su moksline literatūra, analizuoti, suvokti mokslines problemas, ugdyti loginį mąstymą. Referato rašymas padeda perprasti mokslo kalbą (pagrindines sąvokas, kategorijas, dėsnius ir t. t.), įvaldyti mokslinį stilių, išmokti apipavidalinti mokslinį tekstą, teisingai cituoti, sudaryti bibliografines nuorodas ir jų sąrašą. Darbų temas kiekvieno semestro pradžioje pateikia studijuojamo dalyko dėstytojas.

Referato apimtis – iki 15 puslapių be priedu

Tipinė referato struktūra:

- antraštinis lapas;
- referato planas;
- įžanga;
- pagrindinė dalis (vientisas tekstas);
- pabaiga (apibendrinimas);

- bibliografinių nuorodų sąrašas;

Antraštinis lapas apiforminamas pagal pavyzdį, pateikiamas 1 priede.

- **Ižangoje** nurodomas temos aktualumas, naujumas, praktinis pritaikomumas, suformuluojamas tikslas, apibrėžiami uždaviniai, apibendrintai apibūdinami naudoti šaltiniai.
- **Pagrindinėje dalyje** aptariamos pagrindinės mokslinėje literatūroje egzistuojančios koncepcijos ar požiūriai.
- **Pabaigoje** suformuluojamos bendros išvados, nurodomos tolesnio temos tyrimo perspektyvos.
- **Bibliografinių nuorodų sąraše** pateikiami naudotų spausdintinių ir elektroninių dokumentų aprašai pagal atitinkamus reikalavimus (žr. 8 skyrių).

Referato vertinimo kriterijai:

1. gebėjimas dirbti su moksline literatūra, suvokti problemą iš konteksto;
2. mąstymo logiškumas (aiškus ir nuoseklus minčių dėstymas);
3. gebėjimas adekvačiai suprasti autorių poziciją ir teisingai ją atpasakoti, tinkamai cituoti;
4. rašto kalbos kultūros lygis;
5. mokėjimas apiforminti tekstą, sudaryti bibliografinių nuorodų sąrašą.

TEMOS PASIRINKIMAS IR LITERATŪROS STUDIJAVIMAS

Mokslo tiriamojo darbo rengimo eigoje temą neretai tenka patikslinti, koreguoti, todėl iš pradžių ji formuluojama preliminariai.

Pasirenkant temą reikia atkreipti dėmesį į šias rekomendacijas:

Tema turi būti aktuali; t.y. dabartiniu laikotarpiu svarbi, reikšminga mokslui ir/ar praktikai. Nustatant jos aktualumą, išieties tašku laikoma mokslinė hipotezė, t.y. rezultatas, kuri tikimasi gauti, atlikus tyrimą.

Tema turi būti susijusi su atitinkamos mokslo krypties (srities) teorija ir praktika, tarp kurių turi būti išlaikytas glaudus ryšys. Tačiau gali būti tyrimu, sprendžiančiu teorinio pobūdžio uždavinius.

Svarbu, **kas domina patį magistrantą**, su kokiomis problemomis susiduria jis savo kasdieniniame darbe, kas aktualu organizacijoje, kurioje jis dirba.

Reikia atsižvelgti į **temos realizavimo galimybes**, t.y. ar yra pakankamai literatūros, ar bus galima gauti reikalingų duomenų, panaudoti tinkamus metodus, ar magistrantas galės skirti pakankamai laiko, kad galėtų ją reikiamai išnagrinėti ir pan.

Prieš formuluojant temą, būtina aiškiai **nusistatyti MTD ribas**. Kiekviename darbe gali būti nagrinėjama tik apibrėžta ir palyginti gana siaura platesnės problemos dalis (klausimų grupė). Tik tada nagrinėjamą reiškinį galima tinkamai pažinti, išanalizuoti..

Literatūros studijavimas. Jis turi vykti per visą mokslinio tiriamojo darbo rengimo laiką, tačiau literatūros studijavimo uždaviniai įvairiuose magistro darbo rengimo etapuose yra skirtingi. Pradedant rengti MTD, literatūros analizė padeda susipažinti su tam tikroje mokslo srityje atliktais darbais, pasirinkti ir suformuluoti temą, numatyti tyrimo metodus ir reikalingą surinkti medžiagą, sudaryti darbo rengimo planą.

Pradėjus tyrimus ir juos atliekant, literatūros studijavimas įgalina:

- sužinoti apie naujausius darbus, bei jų rezultatus,
- prireikus koreguoti savo tyrimų eigą.

INFORMACIJOS PAIEŠKOS PROCESAS

Žinodami tikslią tyrimo temą, jūs būtinai turėsite ieškoti detalesnės informacijos.

Paieška atliekama sekančiai:

1. Aiškiai ir glaustai suformuluojamas paieškos klausimas
2. Paieškos klausimas suskirstomas į atskirus komponentus, kuriems galima pritaikyti reikšminius žodžius ar paieškos terminus (deskriptorius)
3. Paieškos teiginys išplečiamas sinonimais, platesniais terminais ar terminais, susijusiais su deskriptoriais, stengiantis apimti visus galimus aspektus. Tam tikslui naudojami žodynai, enciklopedijos, vadovėliai ir kt. Pradiniu atramos tašku gali būti straipsniai ir kita informacinė literatūra panašiomis temomis.
4. Paieškos apribojimas pagal paieškos tikslą (projektą, taikomąją programą, tezes ir kt.), mokslo sritį ir laiko terminus.
5. Pasirenkamos informacijos gavimo priemonės - bibliotekų katalogai, antriniai dokumentai, duomenų bazės ir t.t.
6. Atliekama reikiamos informacijos paieška.
7. Įvertinami paieškos rezultatai.

Kompiuterizuoti bibliotekų katalogai pateikia smulkią informaciją apie knygas, ataskaitas, konferencijų medžiagą, periodinius leidinius ir t.t. Katalogai padeda sužinoti, ar reikalinga knyga yra bibliotekoje, ar ją galima gauti tuojau pat, ar ji yra išduota į namus ir t.t.

Jungtiniai bibliotekų katalogai rodo kelių bibliotekų turimas knygas ir pateikia informaciją, kurioje iš jų galima gauti pageidaujamą literatūrą. Per pasaulinius kompiuterinius tinklus mes galime prisijungti prie daugelio jungtinių bibliotekų katalogų.

Paieška pasauliniuose kompiuteriniuose tinkluose reikalauja minimalių žinių apie paieškos stotis, naršykles, variklius.

Temos parinkimas - apibrėžimas

Informacijos paieškos pirmoji pakopa - suvokti, ką nori surasti. Iš pirmo žvilgsnio tai atrodo paprasta, bet daugelis žmonių patiria sunkumus tiek nustatydami temą, tiek apibrėždami reikalingos informacijos poreikį.

Jeigu turite santykinai platų pasirinkimo lauką, apibrėždami temą pagalvokite apie:

- turimą informaciją,
- peržiūros galimybes,
- laiko apribojimus.

Pradžioje galima atlikti greitą pradinę paiešką, kuri padėtų atskleisti mintis ar idėjas, tinkamas būsimai temai. Parinkus temą, reikia formuluoti paieškos klausimus.

Paieškos klausimo formulavimas

Prieš tai reikia atlikti:

1. Išanalizuoti paieškos klausimą atskirais aspektais.
2. Sudaryti sąrašą žodžių (jie paprastai vadinami prasminiais ar raktiniais žodžiais), kuriais galima apibūdinti temą.
3. Išsiaiškinti, kaip tie prasminiai žodžiai yra susiję?
4. Ar reikia sinonimų, išplėsti ar susiaurinti terminus?

INFORMACIJOS ŠALTINIŲ ĮVERTINIMAS

Ne visa informacija yra lygiavertė. Ar informacijos šaltinis, kuriuo jūs naudojotės, yra publikuota knyga, ar straipsnis iš periodikos, ar elektroninis dokumentas, kurį jūs radote Internete, pats faktas, kad informacija yra publikuota, nedaro jos vertinga. Esant milžiniškam informacijos kiekiui jūsų temą atitinkančios informacijos suradimas nesudarys sunkumų. Problema yra ta, kad jūs rasite per daug informacijos. Taigi, kaip išsirinkti tuos dokumentus, kurie labiausiai atitinka jūsų mokslinį tyrimą. Tuo pačiu, informacijos įvertinimas yra atskiros srities dalyko tyrimas tam tikru aspektu. Tačiau yra keletas informacijos šaltinių vertinimo aspektų. Toliau pateiksime keleta kriterijų, kuriuos galėtumėte panaudoti įvertindami informaciją.

1. Autorius

- Kas yra informacijos šaltinio autorius?
- Ar jūs žinote ką nors apie jo/jos mokslinį laipsnį, pareigas ir t.t.?
- Internetinių informacijos šaltinių atvejais autorius gali būti nenurodytas. Ar tai reikšminga vertinant informacijos šaltinį?
- Ar jūsų dėstytojas yra paminėjęs šį autorių?
- Ar galite rasti kitas šio autoriaus knygas ar straipsnius? Pasinaudokite bibliotekos katalogais, periodikos rodyklėmis ir/ar Interneto paieškos stotimis. Knygoje dažnai galima rasti to autoriaus knygų sąrašą.

2. Leidėjas/Institucinė priklausomybė

- Kas yra šaltinio leidėjas ar, internetinio dokumento atveju, kieno internetiniame puslapyje jis publikuotas? Kas labiau patikima - ar knyga išleista universiteto leidykloje ar internetinis dokumentas universiteto tinklalapyje?
- Ką dar leidėjas yra išleidęs?
- Ar leidėjas/Internetinio dokumento kūrėjas nėra tendencingi?.....Jei taip, jūs turėsite į tai atsižvelgti, derindami čia rastą informaciją su esančia kitame šaltinyje.

3. Publikavimo ar atnaujinimo datos

- Leidimo data yra reikšmingas faktorius įvertinant informacijos šaltinį, ypač moksle ir technikoje, kurių spartus vystymasis labai ženklus.
- Beveik visuose spausdintuose informacijos šaltiniuose yra leidimo data ir ankstesnių bei pataisytų leidimų datos. Knygose šios datos paprastai yra tituliname puslapyje ar kitoje jo pusėje arba ant knygos viršelio, o periodiniuose leidiniuose - kiekviename puslapyje.
- Internetiniuose dokumentuose yra (bet ne visada) atnaujinimo data. Ši data yra arba dokumento viršuje arba apačioje.

4. Panaudota literatūra / Nuorodos

- Kai jūs rašote mokslinę publikaciją, ji turi turėti panaudotos literatūros sąrašą, t.y. sąrašą mokslinių knygų, straipsnių ar internetinių tinklalapių, o taip pat nuorodas, surišančiomis publikacijos tekstą su panaudotais šaltiniais. Nuorodų buvimas nebūtinai reiškia, kad informacija, esanti dokumente yra tiksli; tačiau, tai leidžia skaitytojui patikrinti informaciją iš autoriaus nurodytų šaltinių.

5. Skaitytojų rato pasirinkimas

- Kokiam skaitytojų ratui autorius skiria savo darbą?
- Ar informacija taikoma specialistams ar plačiajam skaitytojų ratui?
- Ar informacija yra elementari, ar techninė, ar pažangiausia, ar tik atitinka jūsų reikmes?

6. Rašymo stilius

- Ar dokumentas sudarytas logiškai?
- Ar argumentai aiškiai išdėstyti?
- Ar tekstas lengvai skaitomas ar labai išplėstas, daugiažodis?

8. Informacijos atitikimas

- Labai svarbu, kad surasta informacija pilnai atitiktų jūsų temą. Dažniausia siekiama, kiek galima plačiau surinkti informaciją reikalinga tema. Kartais gali būti neaišku, ar konkretus dokumentas atitinka jūsų temą, kol neperskaitote visos eilės šios srities dokumentų. Apie dokumento atitikimą jūsų temai jūs dažnai galite spręsti paprasčiausiai peržiūrėdami jo antraštę, turinį, pratarinę ir panaudotos literatūros sąrašą, jei jis yra.

BENDRIEJI TEKSTO REIKALAVIMAI

Teksto apipavidalinimas ir skaidymas

Studijų darbas turi būti parašytas taisyklinga valstybine kalba. Terminai, valstybių, jų sostinių ir kiti vietovardžiai, užsienio asmenų pavardės, firmų vardai, medžiagų, gaminių ir normatyvinių dokumentų žymenos ir t. t. rašomi pagal galiojančius Lietuvių kalbos komisijos nutarimus. Pavadinimai užsienio kalbomis verčiami į lietuvių kalbą. Esant būtinybei šalia lietuviškų terminų lenktiniuose skliausteliuose nurodomi atitikmenys užsienio kalba. Studijų darbo tekstas turi būti kokybiškai išspausdintas. Tekste atskirus žodžius galima paryškinti.

Tekstas rašomas balto neliniuoto popieriaus A4 formato lapuose *Times New Roman* 12 pt šriftu ir 1,5 intervalu tarp eilučių. Puslapyje iš kraštų paliekami tušti laukai: kairėje pusėje – 25 mm, dešinėje – 10 mm, viršuje – 20 mm, apačioje – 20 mm. Naudojamos lietuviškos kabutės („ ... “). Reikia teisingai rašyti trumpuosius ir ilguosius brūkšnius.

Teksto lapai numeruojami ištisai, pradedant antraštiniu (antraštinio lapo numeris nerašomas) ir baigiant priedais. Puslapio numeris rašomas virš teksto (lapo viršutinio krašto tuščio lauko dešiniojoje pusėje) arabiškais skaitmenimis, nededant nei taško, nei brūkšnelių.

Darbo pagrindinės dalies tekstas skaidomas į skyrius ir paragrafus, o jei reikia, į punktus. Šios teksto dalys numeruojamos arabiškais skaitmenimis. Skyrių pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis ir simetriškai išdėstomi lapo plotyje. Paragrafų ir smulkesnių padalinių pavadinimai rašomi mažosiomis raidėmis, išskyrus pirmąją, ir simetriškai išdėstomi lapo plotyje.

Kiekvienas skyrius pradedamas naujame lape. Antraštės žodžiai nekeliama. Po antraštės taškas nerašomas. Paragrafai ir smulkesni padaliniai pateikiami nuosekliai.

Turinys, santrumpų sąrašas, įvadas, išvados, naudotos literatūros ir šaltinių sąrašas bei priedai pradedami naujame lape. Jų pavadinimai nenumuojami, rašomi didžiosiomis raidėmis ir simetriškai išdėstomi lapo plotyje.

Skyrių pavadinimai (taip pat žodžiai TURINYS, SANTRUMPŲ SĄRAŠAS, IŠVADOS, BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS) rašomi viena eilute žemiau, nei prasideda lapo laukas, o paragrafų ir kitų padalinių pavadinimai išskiriami iš prieš juos ir po jo einančio teksto vienos eilutės tarpeliais.

Priedai numeruojami, įvardijami ir spausdinami ant atskirų lapų.

Lentelės, grafikai ir kita iliustracinė medžiaga

Visos lentelės, grafikai, piešiniai, schemos ir priedai turi turėti numerius ir pavadinimus. Jų numeracija atskira. Numeruojant rašoma: 1 lentelė, 3 schema, 5 priedas ir t. t.

Lentelės pavadinimas rašomas mažosiomis raidėmis, pradedant didžiąja, virš lentelės per lapo vidurį. Numeris rašomas virš lentelės antraštės, dešiniajame kampe. Jei tekste yra tik viena lentelė, tai dešinėje lapo pusėje virš lentelės antraštės užrašomas tik žodis „Lentelė“. Visų eilučių tekstas pradedamas didžiąja raide. Skaitmenys lentelių grafose išdėstomi taip, kad skaičių grupės visoje grafoje būtų tiksliai viena po kitos. Lentelėse neturi būti tokių grafų kaip „Eilės numeris“ ir „Matavimo vienetai“.

Iliustracijos numeris ir pavadinimas rašomas po iliustracija per lapo vidurį.

Lentelės ir iliustracijos gali užimti tik dalį lapo, visą, du ar daugiau lapų. Reikia stengtis lentelės neskaidyti. Prireikus lentelę galima perkelti į kitą lapą, antrame lape parašius žodžius „1 lentelės tęsinys“.

Pagal mokslinę etiką reikia nurodyti kitų autorių publikuotų lentelių šaltinį.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ PATEIKIMAS

Rengiant MTD tekste gali būti cituojami ir minimi įvairūs šaltiniai, dokumentai, skaičiai, teiginiai. Žinoma įvairių literatūros ir šaltinių pateikimo būdų. Bibliografiškai apipavidalinant MTD galima būtų naudotis: Studijų darbų metodiniai nurodymai .VU.-V.: 1-kla, 2003 / III skyrius „Bibliografinis studijų darbų apipavidalinimas“ - parengė – doc.dr.O. Janonis.

Spausdintinės monografijos

ŽUKAS, Vladas. *Lietuvių knygotyros bruožai*. Vilnius: Mokslas, 1989. 227, [3] p. ISBN 5–420–00094–6.

LOMINADZE, D.G. *Cyclotron waves in plasma*. Translated by A.N. Dellis; edited by S.M. Hamberger. 1st ed. Oxford: Pergamon Press, 1981. 206 p. ISBN 0–08–021680–3.

ИЕНИШ, Е.В. *Библиографический поиск в научной работе: справочное пособие-путеводитель*. Москва: Книга, 1982. 246, [2] с.

Spausdintiniai serialiniai leidiniai

Tarp knygų: Lietuvos kultūros ministerijos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos mėnesinis žurnalas. 1991–. Vilnius, 1991–. ISSN 0868–8826.

Communications equipment manufacturers. Manufacturing and Primary Industries Division, Statistics Canada. Preliminary ed. 1970–. Ottawa: Statistics Canada, 1971–. Tekstas angl. ir pranc. ISSN 0700–0758.

Straipsniai iš spausdintinių monografijų.

VAŠKELIENĖ, Stasė. Pratarmė. Iš BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Lithuanian publications in the United States, 1874–1910: a bibliography*. Chicago (Ill.), 1994, p. 9–10.

MERKYS, Vytautas. Auðrininkai. Iš *Mažosios Lietuvos enciklopedija*. Vilnius, 2000, t. 1, p. 103.

WRIGLEY, E.A. Parish registers and the historian. Iš STEEL, D.J. *National index of parish registers*. London: Society of Genealogists, 1968, vol. 1, p. 155–167.

Spausdintinių serialinių leidinių straipsniai ir kitokie dokumentai

KVIETKAUSKIENĖ, Rimalda. Metodinė veikla: nauji laikai, nauja samprata. *Tarp knygu*, 1998, gruodis, p. 9–19.

MAČIULIS, Jonas. Dalia Gargasaitė – bibliografe ir knygotyrininkė. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 31–45.

WEAVER, William. The collectors: command performances. Photography by Robert Emmett Bright. *Architectural Digest*, December 1985, vol. 42, no. 12, p. 126–133.

Patentiniai dokumentai*

UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ „KATRA“. *Elektromagnetinis šilumos ir vandens kiekio skaitiklis*. Int. Cl.⁷: G 01 K 17/16. *Lietuvos patentas*, 4851. 2001–10–25.

CARL ZEISS JENA, VEB. *Anordnung zur lichtelektrischen Erfassung der Mitte eines Lichtfeldes*. Erfinder: W. FEIST, C. VAHNERT, E. FEISTAUER. Int. Cl.³: G 02 B 27/14. Schweiz Patentschrift, 608 626. 1979–01–15.

Elektroninės monografijos, duomenų bazės** ir kompiuterių programos***

MILIUS, Vacys. *Žemaičių etnologijos bibliografija* [interaktyvus]. [Vilnius]: Žemaičių kultūros draugijos redakcija, 2001 [žiūrėta 2001 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://samogitia.mch.mch.mii.lt/KULTURA/etnologija.lt.htm>>.

CARROLL, Lewis. *Alice's Adventures in Wonderland* [interaktyvus]. Texinfo ed. 2.1. [Dortmund, Germany]: WindSpiel, November 1994 [žiūrėta 1995 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.germany.eu.net/books/carroll/alice.html>>.

Meeting agenda [interaktyvus]. Gif-sur-Yvette (France): Centre d'Études nucleaires/Saclay, Service de Documentation, March 1991– [žiūrėta 1992 m. rugsėjo 30 d.]. Atnaujinama kas du mėnesiai. ASCII formatas Prieiga per: QUESTEL.

Kirk-Othmer Encyclopedia of Chemical Technology [interaktyvus]. 3rd ed. New York: John Wiley, 1984 [žiūrėta 1990 m. sausio 3 d.]. Prieiga per: DIALOG Information Services, Palo Alto (Calif.).

Elektroninių monografijų, duomenų bazių ir kompiuterių programų dalys

World Factbook [CD-ROM]. [Washington, D.C.]: Central Intelligence Agency, 1990. Spain vital statistics. ID number: CI WOFACT 1206.

CARROLL, Lewis. *Alice's Adventures in Wonderland* [interaktyvus]. Texinfo ed. 2.2. [Dortmund, Germany]: WindSpiel, November 1994 [žiūrėta 1995 m. kovo 30 d.]. Chapter VII. A Mad Tea-Party. Prieiga per internetą: <http://www.germany.eu.net/books/carroll/alice_10.html#SEC13>

***Elektroninių monografijų, duomenų bazių ir kompiuterinių programų telkiniai*
(straipsniai)***

GIRDZIJAUSKAS, Juozapas. Ankstyvasis periodas (iki XIX a. pabaigos) [interaktyvus]. Ið *Klasikinė lietuvių literatūra: antologija*. Vilnius: Mokslininkų sąjungos institutas, 2002 [žiūrėta 2002 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://anthology.lms.lt/index.html>>.

ZHUKOVSKY, Vladimir; ITKIN, Vladimir; ir CHERNENKO, Lev. Helicopters over the Crater. Ið *Current Digest of the Soviet Press* [interaktyvus]. Columbus (Ohio): Current Digest of the Soviet Press. 11 June 1986 [žiūrėta 1991 m. vasario 14 d.]. Accession no. 0008752. Prieiga per: DIALOG Information Services, Palo Alto (Calif.).

MCCONNELL, W.H. Constitutional History. Ið *The Canadian Encyclopedia* [CD-ROM]. Mcintosh'o versija 1.1. Toronto: McClelland & Stewart, c. 1993. ISBN 0-7710-1932-7.

Elektroniniai serialiniai leidiniai

Informacijos mokslai [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto 1-kla, 1994– [žiūrėta 2001 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/inf_mok.html>.

Journal of Technology Education [interaktyvus]. Blacksburg (Va.): Virginia Polytechnic Institute and State University, 1989– [žiūrėta 1995 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<gopher://borg.lib.vt.edu:70/1/jte>>. ISSN 1045-1064.

GUDONIENĖ, Vilija. Politinė visuomenė ir informacija. Iš *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 1998, [nr.] 9 [žiūrėta 2001 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-m-9/index.html>>.

STONE, Nan. The Globalization of Europe. Ið *Harward Business Rewiew* [interaktyvus]. May-June 1989 [žiūrėta 1990 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per: BRS Information Technologies, McLean (Va.).

Elektroniniai pranešimai

PARKER, Elliott. Re: Citing Electronic Journals. Ið *Pacs-L (Public Access Computer Systems Forum)* [interaktyvus]. Houston (Tex.): University of Houston Libraries, 24 November 1989; 13:29:35 CST [žiūrėta 1995 m. sausio 1 d.; 16:15 EST]. Prieiga per internetą: <[telnet:brsuser@a.cni.org](mailto:brsuser@a.cni.org)>.

PRITCHARD, Sarah. *You request for Information about ISO Standards* [interaktyvus]. Pranešimas Margaretai MORRISSON. 18 February 1995 [žiūrėta 1995 m. kovo 3 d.]. Asmeninis pranešimas.

Rankraštinių dokumentų aprašas

Дело о приписании к Сурдецкому монастырю вольных людей [rankraštis]. Kovno, 1843. Kauno apskrities archyvas, f. 49, ap. 1, b. 614, lap. 1–4.

Tekstinės išnašos, jų ryšys su bibliografinių nuorodų sąrašu

1 variantas

Bibliografinės nuorodos išdėstomos pirmojo elemento, t. y. autorių ar antraščių, abėcėlės tvarka. Tokiais atvejais bibliografinėse nuorodose po autoriaus pavardžių įterpiamos publikacijos datos. Tai palengvina bibliografinės nuorodos paiešką. Vieno autoriaus darbai surašomi chronologine tvarka. Studijų darbo tekste lenktiniuose skliausteliuose pateikiamas pirmasis cituojamo dokumento elementas ir skelbimo metai. Jei tokį pat pirmąjį elementą ir metus turi keli dokumentai, jie atskiriami mažosiomis raidėmis (a, b, c ir t. t.) po metų tuose pačiuose skliausteliuose.

G. Raguotienės ir B. Raguočio įžangos V. Biržiškos „Knygotyros darbams“ (Vilnius, 1998) fragmentas:

Vėlesniuose straipsniuose V. Biržiška pakoregavo kai kuriuos šio veikalo duomenis, rašė apie kitus laikraščius ir periodinės spaudos leidinius. 1943–1944 m. rankraštyje *Nežinomi senieji lietuvių raštai ir rašytojai* mokslininkas kiek tikslino žinias apie pirmąjį lietuvišką periodikos leidinį, minėdamas 1823–1824 m. ėjusį *Nusidavimai Dievo karalystėje* (Žukas 1991). Ta tema 1947 m. paskelbė straipsnį „Seniausias lietuviškas laikraštis ir jo redaktorius N. P. Ostermejeris“, kuris įdėtas į šį rinkinį. V. Biržiškos straipsniai apie lietuvių periodikos ištakas ir pradžią, kaip pažymi D. Kaunas, turėjo svarbios reikšmės tolesniems tyrinėjimams (Kaunas 1991).

Mokslininko plunksnai priklauso ir kitų straipsnių apie lietuviškus laikraščius, ėjusius spaudą atgavus. V. Biržiškai būdingu principu 1954 m. apžvelgti *Vilniaus žinių* atsiradimo, leidimo, krypties, kiti vidinio gyvenimo dalykai (Biržiška 1954).

Kaip pažymėta, periodikos raidą V. Biržiška siejo su knyga, bibliografija. Dėsninga, kad knygos ir bibliografijos istorijos veikaluose įterptos ir periodikos apžvalgos (Biržiška 1957) [...].

Dirbdamas Kauno universiteto Teisių fakulteto dekanu, V. Biržiška materialiai rėmė studentus, apmokėdavo jų studijas, kasmet tam išleisdavęs po 2–3 tūkstančius litų (Pilka 1956). Būdamas jautrios sielos jis labai sunkiai išgyveno žmonos Aleksandros netektį (1943 m.), savo vienišumą (Šmulskštys 1956) [...].

Nors V. Biržiškos gyvenimo turinį sudarė knyga, kultūra, mokslas, jis nebuvo užsitarėlis tarp knygų. Gyvendamas Jungtinėse Amerikos Valstijose mėgo pasižmonėti, pabūti subuvimuose, pažaišti šachmatais, užsukti į jam artimų laikraščių redakcijas pasikalbėti (Vanagas 1957).

Bibliografinių nuorodų sąrašo fragmentas:

BIRŽIŠKA, Vaclovas. 1918. *Apie knygas ir knygynėlius*. Voronežas, 1918. [1], 47 p.

BIRŽIŠKA, Vaclovas. 1929a. Lietuvių knyga spaudos draudimo metu. *Kultūra*, 1929, nr. 5, p. 33–37.

BIRŽIŠKA, Vaclovas. 1929b. Spaudos ddimo klausimai. *Kultūra*, 1929, nr. 5, p. 249–253; nr. 6/7, p. 316–320.

BIRŽIŠKA, Vaclovas. 1954. Pirmojo dienraščio sukaktis. *Keleivis*, 1954, gruodžio 8.

- BIRŽIŠKA, Vaclovas. 1957. *Senujų lietuviškų knygų istorija*. D. 2. Chicago, 1957.
- GUSTAITIS, Antanas. 1956. Prof. Vaclovas Biržiška buvo didelė dovana lietuvių tautai. *Naujienos*, 1956, sausio 14.
- KAUNAS, Domas. 1991. *Lietuvių periodikos pirmtakas*. Vilnius, 1991, p. 16.
- ŠMULKŠTYS, Liudas. 1956. Vaclovas Biržiška savais pinigais apmokėdavo studentų studijas. *Naujienos*, 1956, sausio 28.
- VANAGAS, J. 1957. Metai be Vaclovo Biržiškos. *Naujienos*, 1957, sausio 12.
- ŽUKAS, Vladas. 1989. *Lietuvių knygotyros bruožai*. Vilnius, 1989, p. 15.
- БИРЖИШКА, Вацловас. Состояние литовской библиографии. *Советская библиография*, Москва, 1941, вып. 1, с. 203–207.

Pastaba. Jeigu vienas dokumentas cituojamas keletą kartų, kiekvienu atveju tekstinėje išnašoje reikia nurodyti ir konkretų citatos puslapį.

Bibliotekininką jis prilygino mokytojui, pažymėjęs, jog bibliotekininko darbas „tiek pat visuomenei reikalingas, kaip ir mokytojo darbas“ (Biržiška 1918, p. 46).

2 variantas

Bibliografinių nuorodų sąrašas sunumeruojamas.

G. Raguotienės ir B. Raguočio įžangos V. Biržiškos „Knygotyros darbams“ (Vilnius, 1998) fragmentas:

Vėlesniuose straipsniuose V. Biržiška pakoregavo kai kuriuos šio veikalo duomenis, rašė apie kitus laikraščius ir periodinės spaudos leidinius. 1943–1944 m. rankraštėje *Nežinomi senieji lietuvių raštai ir rašytojai* mokslininkas kiek tikslino žinias apie pirmąjį lietuvišką periodikos leidinį, minėdamas 1823–1824 m. ėjusį *Nusidavimai Dievo karalystėje* [10]. Ta tema 1947 m. paskelbė straipsnį „Seniausias lietuviškas laikraštis ir jo redaktorius N. P. Ostermejeris“, kuris įdėtas į šį rinkinį. V. Biržiškos straipsniai apie lietuvių periodikos ištakas ir pradžia, kaip pažymi D. Kaunas, turėjo svarbios reikšmės tyrimams [7].

Mokslininko plunksnai priklauso ir kitų straipsnių apie lietuviškus laikraščius, ėjusius spaudą atgavus. V. Biržiškai būdingu principu 1954 m. apžvelgti *Vilniaus žinių* atsiradimo, leidimo, krypties, kiti vidinio gyvenimo dalykai [4].

Kaip pažymėta, periodikos raidą V. Biržiška siejo su knyga, bibliografija. Dėsninga, kad knygos ir bibliografijos istorijos veikaluose įterptos ir periodikos apžvalgos [5] [...].

Būdamas jautrios sielos jis labai sunkiai išgyveno žmonos Aleksandros netektį (1943 m.), savo vienišumą [8] [...].

Nors V. Biržiškos gyvenimo turinį sudarė knyga, kultūra, mokslas, jis nebuvo užsidarėlis tarp knygų. Gyvendamas Jungtinėse Amerikos Valstijose mėgo pasižmonėti, pabūti subuvimuose, pažaišti šachmatais, užsukti į jam artimų laikraščių redakcijas pasikalbėti [9].

Bibliografinių nuorodų sąrašo fragmentas:

1. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Apie knygas ir knygynėlius*. Voronežas, 1918. [1], 47 p.
2. BIRŽIŠKA, Vaclovas. Lietuvių knyga spaudos draudimo metu. *Kultūra*, 1929, nr. 5, p. 33–37.
3. BIRŽIŠKA, Vaclovas. Spaudos draudimo klausimai. *Kultūra*, 1929, nr. 5, p. 249–253; nr. 6/7, p. 316–320.
4. BIRŽIŠKA, Vaclovas. Pirmojo dienraščio sukaktis. *Keleivis*, 1954, gruodžio 8.
5. BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Senujų lietuviškų knygų istorija*. D. 2. Chicago, 1957.
6. GUSTAITIS, Antanas. Prof. Vaclovas Biržiška buvo didelė dovana lietuvių tautai. *Naujienos*, 1956, sausio 14.
7. KAUNAS, Domas. *Lietuvių periodikos pirmtakas*. Vilnius, 1991, p. 16.

8. ŠMULKŠTYS, Liudas. Vaclovas Biržiška savais pinigais apmokėdavo studentų studijas. *Naujienos*, 1956, sausio 28.
9. VANAGAS, J. Metai be Vaclovo Biržiškos. *Naujienos*, 1957, sausio 12.
10. ŽUKAS, Vladas. *Lietuvių knygotyros bruožai*. Vilnius, 1989, p. 15.
11. БИРЖИШКА, Вацловас. Состояние литовской библиографии. *Советская библиография*. Москва, 1941, вып. 1, с. 203–207.

VERTINIMO KRITERIJAI:

- *puiku* (dešimt) – originalus, moksliniu požiūriu nepriekaištingas, tinkamas publikuoti, neturintis nei turinio, nei formos trūkumų darbas;
- *labai gerai* (devyni) – originalus, moksliniu požiūriu nepriekaištingas darbas, turintis tik formalių trūkumų (bibliografinio aprašo, apipavidalinimo ir pan.);
- *gerai* (aštuoni) – analitinis darbas, turintis turinio (nepakankamai išsami ar nebaigta surinktos medžiagos ir duomenų analizė, nepakankamai pagrįstas tyrimo duomenų statistinis patikimumas ir pan.) ir formalių trūkumų;
- *pakankamai* (septyni) – labiau aprašomasis nei analitinis, nepakankamai tobulas ir turintis formalių trūkumų darbas;
- *patenkinamai* (šeši) – aprašomojo pobūdžio darbas, grindžiamas pasyviu medžiagos išdėstymu, turintis formalių trūkumų;
- *silpnai* (penki) – kompiliacija;
- *blogai* (keturi) – kompiliacija, turinti formalių trūkumų.

Vertinant darbą atsižvelgiama į studento savarankiškumo laipsnį, dėstymo logiką, teiginių ir išvadų argumentuotumą, pagrįstumą, atlikto tyrimo sudėtingumą. Nustačius plagijavimo faktą, darbas nevertinamas.

PRIEDAI

1 priedas: Antraštinio lapo pavyzdys

2 priedas: Turinio pavyzdys

Vilniaus universitetas

Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Jonė Songailaitė

Informacijos vadybos magistro studijų programos studentė

Organizacijos kultūra

REFERATAS

Tikrino (arba Vadovavo) doc.A. Petraitis

Vilnius, 2003

TURINYS

Įvadas

2 psl.

1. Tarpkultūrinė komunikacija ir jos barjerai	4 psl.
1.1. Tarpkultūrinės komunikacijos samprata	5 psl.
1.2. Tarpkultūrinės komunikacijos barjerai	8 psl.
2. Adaptacija svetimoje kultūroje	10 psl.
2.1. Adaptacijos procesas	13 psl.
2.2. Komunikacijos vaidmuo adaptacijos procese	16 psl.
2.3. Kultūrinis šokas ir readaptacija	18 psl.
3. Readaptacijos problemų tyrimas	20 psl.
3.1. Tyrimo metodologija ir bazė	24 psl.
3.2. Lietuvių reemigrantų adaptacijos problemos	25 psl.

Išvados

27 psl.

Bibliografinių nuorodų sąrašas

29 psl.

Adaptation of Lithuanians in a strange culture and their readaptation (summary) 30 psl.

Priedai

1 priedas. Anketos pavyzdys

2 priedas. Anketavimo medžiaga

PASTABA: Skyrių apimties bei juose esančių poskyrių santykis turi būti harmoningas. Vieno skyriaus ar poskyrio apimtis negali būti mažesnė nei 1 psl. Tekste galite daryti svarbių antraščių paryškinius, tačiau jei jie neatitinka poskyrio apimties reikalavimų į turinį jų traukti nereikia.